

Cecilia Sikström, Venus, gouache.

Från redaktionen

Är moderskap djuriskt?

Filosofen *Ulla M Holm* ställer frågan i sin artikel i det här numret av *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. Om moderskap bara är en biologisk funktion kan det enligt hennes resonemang inte vara någon mänsklig praktik. I så fall är det jämförbart med husdjurskap. Därmed fortsätter hon den debatt om biologismen som inleddes av *Ulla Wikander* i förra numret.

Holm upptäcker ett sammelsurium av kliniska iakttagelser, mytologi och folktro när hon lägger biologisternas argument under luppen. Framförallt blandar de normer med fakta. Biologisterna – eller könsfunktionalisterna som Holm kallar dem – ser inte skillnaden mellan vad mödrar *är* och vad de *bör* göra.

Själv anser hon att födandet och daggandet bara är en av alla dimensioner av ett både omfattande och omstritt moderskapsbegrepp. I sin avhandling *Modrande och praxis. En feminist*

filosofisk undersökning lanserade hon begreppet ”modrande” för det samspel som uppstår mellan barnet och vårdaren. Ofta – men inte alltid – är det den biologiska mamman som modrar barnet. Även män kan modra!

Den moderlige mannen är faktiskt en flitigt förekommande idealbild i tvåloperan. Men hjälten bör inte vara mjuk och vårdande redan i början av berättelsen. De kvinnor som etnologen *Marianne Liliequist* har intervjuat förväntar sig att mannens kärleksfulla sidor ska lockas fram av en speciell kvinna, *den rätta*. Kampen för att locka fram dessa inre egenskaper – mannens egentliga personlighet – utgör själva historiens kärna. Och motståndet får inte övervinnas för lätt. Då blir det inte spännande!

Moderligheten är överlag ett viktigt attribut för kvinnorna i tvåloperan, men det praktiska modrandet får sällan något utrymme.

Ännu tydligare är mönstret på den samhälls-
liga scenen i Latinamerika, där moderskapet
lovordas samtidigt som mödrar av kött och
blod blir diskriminerade. Inom kvinnoforsk-
ningen används begreppet *machismo* för den
specifika form som patriarkatet har antagit i
denna världsdelen. Enligt det bipolära begrep-
pet *marianismo* tillskrivs kvinnorna en oändlig
förmåga till ödmjukhet och självuppoffring.

Många har sett marianismen som förkla-
ringen till att kvinnor blir förtryckta i
Latinamerika. Men sociologen *Diana Muli-
nari* hävdar i sin artikel att Maria-kulten kan
uppfattas på olika sätt. Kvinnorna i de latina-
merikanska städernas fattigdisktrikt har inte
tagit fasta på kyrkans officiella diskurs. I en-
lighet med befrielsesteologins tolkning tror de
på en kämpande Maria som fick lida när
Jesus sökte rättvisa – precis som många av
dagens kvinnor får lida när deras söner och
döttrar verkar för sin dröm om ett annat
Latinamerika.

Moderskapet står mitt i skärningspunkten
mellan det privata och det offentliga.
Samhället är beroende av att det föds nya
barn, medan de enskilda föräldrarna upple-
ver barnets födelse som något mycket privat
och intimt. Samtidigt innebär det en stor
arbetsinsats att uppfostra en ny människa.
Hur mycket är den värd i ekonomiska ter-
mer?

Historikern *Inger Elisabeth Haavet* ger i sin
artikel en tillbakablick på den intensiva de-
batten under mellankrigstiden när *Katti
Anker Møller* förde fram kravet på moder-
skapslön i Norge. Det väckte starka känslor
och en storm av protester från både kvinnor
och män. Kvinnorna tyckte inte om att kärlek
och moderskap reducerades till ett ekono-
miskt kontrakt, och männen kände sig hota-
de i sin försörjaridentitet. Först när termen
ändrades till barnbidrag blev den politiskt
gångbar och kunde klubbas i stortinget.

Att bilda familj har i alla tider varit betydel-
sefullt. Våra föreställningar om familjen står i
centrum för vår uppfattning om hur ett van-

ligt liv ska levas. Omkring en kvarts miljon
svenska par är emellertid ofrivilligt barnlösa.
Många av dem ställer sin förhoppning till
olika former av assisterad befruktning.

I sin studie av ofrivilligt barnlösa par har
etnologen *Susanne Lundin* funnit att även
kvinnor som strävar efter ett könsjämligt sam-
hälle ger uttryck för schablonbilder av mo-
derskapet. De beskriver den moderliga om-
sorgen som något av en kvinnlig instinkt. Om
de inte kan bli gravida genom samlag eller
konstgjord befruktning är de beredda att
adoptera. Männen är mer tveksamma till
adoption.

Den kulturella bilden av kön får tydligen
kvinnor och män att se med olika ögon på
biologiskt respektive socialt föräldraskap.
Kvinnors upplevelse av kvinnlighet hålls
intakt även genom en adoption, medan män-
nen ser sin virilitet och manliga identitet ifrå-
gasatt.

Trots att det är kvinnorna som står i cen-
trum för behandlingen mot barnlöshet är det
kanske ännu viktigare för männen att få en
bekräftelse på sin fertilitet. Konstgjord be-
fruktning kan således hjälpa till att vidmak-
thålla traditionella tankar om både föräldra-
skap och könsidentitet. Tekniken möjliggör
inte bara en biologisk utan också en social
reproduktion!

Lesbiska eller homosexuella par tillåts inte
adoptera barn – inte ens sedan den nya part-
nerskapslagen började gälla 1 januari 1995.
Däremot kan lesbiska kvinnor skaffa barn
med homosexuella män. I familjebilden
ingår i allmänhet också en medmamma. Hon
har inte samma ansvar eller juridiska rättighe-
ter som de biologiska föräldrarna.

Sociologen *Kerstin Sandell* kallar den här
modellen för *det perfekta (frånskilda) föräldra-
paret* eftersom den har stora likheter med
styvfamiljen. Lesbiska väljer det här alternati-
vet i första hand. För heterosexuella par blir
det aktuellt först när förhållandet mellan för-
äldrarna har havererat.